

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes

uti

CHRISTIANSTADS LÄN

till

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

FEMÅRS-BERÄTTELSE,

för Åren 1854, 1855, 1856, 1857 och 1858.

S t o c k h o l m.

Tryckt hos A. G. HELLSTEN, 1840.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Christianstads Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifne Femårs-Berättelse, för Åren 1834, 1835, 1836, 1837 och 1838.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes

uti

CHRISTIANSTADS LÄN

till

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

FEMÅRS-BERÄTTELSE,

för Åren 1854, 1855, 1856, 1857 och 1858.

Stockholm.

Tryckt hos A. G. HELLSTEN, 1840.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
Länets allmänna beskaffenhet.....	3.
Innevånare.....	5.
Folkmängden.....	5.
Näringsar.....	11.
Jordbruk.....	11.
Ladugårdsskötseln.....	12.
Skogarne.....	12.
Brännvinsbränningen.....	13.
Bergsrörelse.....	18.
Binäringsar.....	19.
Sjöfart.....	19.
Handel.....	19.
Politisk Författning.....	20.
Kammarverk.....	20.
Politi.....	23.
Fattigvården.....	24.
Brandstodsföreningar.....	25.
Länets Sparbank.....	25.
Städer.....	27.
Christianstad.....	27.
Engelholm.....	29.
Cimbrishamn.....	29.

Länets allmänna beskaffenhet är genom härifrån förut, sednast år 1832, afgifne Femårs-berättelse beskrifven. Då Länets geografiska läge, vidd och klimatiska beskaffenhet sedermera ej undergått några förändringar, får jag blott korteligen i underdånighet anföra, att:

Christianstads Län består så väl af skogsbygd, som af slättland, af högländta torra och sidländta trakter, med täta omväxlingar emellan för vegetationen ypperlig jordmån och den magraste grusjord. Landet, i allmänhet sluttande från Länets norra gräns eller från Halländska, Småländska och Blekingiska höjderne, är genomskuret väl af mindre vattendrag, men, i följd af Länets kullriga form i dess helhet, finnas ej några större bestämda dalgångar eller höjdsträckningar och således ej eller några större vattendrag eller strömmar. De höjder, som finnas, äro vanligen platta, hvarföre tids-vattnet der för det mesta qvarhålles i kärr eller mindre sjöar, i myror eller måssar, och dels afdunstar, dels afledes genom mindre åar eller rännilar. Här af följer, att vattnens afrinnande går långsamt och landet i allmänhet är fuktigt, sommaren sen, men deremot vårar och höstar långvariga. Äfven visar sig icke samma hastighet i klimatförändringarne vid ingående olika årstider, som i det öfriga Sverige.

Skogarnes hastiga medtagande och förminskning, allt mer och mer fortsatta egoskiften, utvidgade odlingar och flerfalldiga nya bostäders uppförande samt den i sednare åren införda och vid flera af de större egendomarne använda nya hushålls-metoden, att, efter byars och enstaka gårdars nedrifvande och sammanbyggande till större ladugårdar, göra större sambruk, som brukas af jordegarna sjelfve, hvarigenom det äldre så kallade hofveriarbetet af frälse- och arbets-bönder allt mer och mer viker undan för sjelfbruks-systemet: — allt detta utvecklar åt detta Län nya ekonomiska och sociala förhållanden och gifver det ett förändradt utseende.

Af åar och mindre vattendrag är Länet öfverallt genomskuret tillräckligt för sågars, mjölkvarnars och mindre vattenverks behöfliga drift. Deremot saknas för den inre rörelsen inom Länet segel- eller flottbara floder eller större vatten, som underlätta kommunikationen orter emellan. Jordmånen, landets flacka form, sumpighet och ett blidare klimat, i förening med en tätare trafik, hvarigenom vägarne blifva oftare uppkörda och uppblö-

tade, äro orsaker, hvartore äfven vägarne till godhet och farbarhet ej kunna jämföras med öfriga provinser. Den tid synes ej eller aflägsen, då både kapitaler och arbetskrafter böra användas i denna för näringsars och industriens lif så viktiga riktning.

I samma mån ett lands produktion ökas, näringar tilltaga och industrien utvecklar nya verkningsbanor, tarfvas varu-afsättning åt aflägsnare orter. Denna afsättning för Länets säljbara varor försvåras i betydande mån genom bristande utfarts-punkter eller *hamnar*. Vål hafva förslager till förbättringar så väl å Åhus, som Cimbrishamn och Engelholms i äldre tider varande hamnplatser blifvit väckte, ifrågasatte och äfven undersökningar i detta afseende gjorde, men hittills utan någon vidare påföljd. Af dessa bör dock Åhus hamn synnerligast ihågkommas. En förbättrad vattenkommunikation deremellan och Christianstad, medelst den vid Åhus utgående Helgeåens flottbarhet åtminstone för minde fartyg. Helge å, redan flottbar sträckvis, kan, i ett i detta afseende förbättradt skick, gifva så väl åt norra delen af Skånes skogsbyggd, som åt södra delen af Småland en stor lättnad för dessa orters varu-omsättningar, skapa och underhålla nya industrigrenar ibland invånarne, som ingalunda sakna håg och fallenhet för industriös verksamhet. Enär Christianstad för öfrigt är i alla afseenden den tjenligaste marknadsplatsen inom Länet för den större bytshandlen emellan skogstraktens och slättbyggdens alster och behof, förtjenar den ifrågavarande förbättringen å hamnen vid Åhus en vida större uppmärksamhet, än som hittills deråt varit gifven.

Länets vestra kustland, utgörande Bjere härad, är i allmänhet brutet, hvaremot östra kusten, bestående af Willands, Gerds och Albo samt Jerresta och Ingelsta härader är för det mesta slättland. Närmast hafven, synnerligast å östra kusten, äro vidsträckta fält, efter all anledning fordom fruktbara, men nu inkräktade af *flygsand*.

Flygsandens förhållande inom Länet är väsendtligt lugnande mot fordom. Detta glädjande resultat är emedlertid frukten af mer än hundraåriga kostnader och bemödanden, och mycket återstår ännu, innan dessa förderfbringande fält kunna anses fullkomligt dämpade och lugnade. De fordra en särskild uppmärksamhet, men så länge de medel, som för flygsands-planteringar kunna disponeras, förblifva så ringa, som de nu äro, få större resultat ej förväntas. Den tid synes derföre annu vara aflägsen, då något väsendtligt i detta afseende kan vinnas, helst föga är att hoppas af ortens invånare sjelfva, så länge lynne och sedvana ej ens låta hvad som är vidgjordt och åtgöres nju-

ta den fred, som tarivas för planteringars bestånd. För det närvarande har flygsanden å vestra kusten dock upphört att vara besvärande. Flere äldre planteringar på dessa fält lemna bevis, att de kunna lyckas medelst ihärdiga bemödanden. Å östra kusten är förhållandet ej så tillfredsställande. Å denna kust hafva öfverenskommelser af år 1820, frångående 1790 och 1793 årens Kongl. Bref, förmedelst stängsel-åtaganden utöfver förmåga, nyttjanderättens förbehåll och derå grundade enskiften och idkeliga anspråk och åtrå till hvarje uppväxande grässtrå å de ödsliga sandfälten, för hvilkas dämpande oafbrutet lugn likväl är första vilkoret, icke motsvarat derå grundade och byggda förhoppningar.

Innevånare.

Folkmängden, som å *Landet* utgjorde efter mantalslängderne:

År 1832: Skattskrifne personer	76,879.
Gemenskapen vid Indelta arméen	1,291.
Skattfrie	63,696.

Summa 141,866.

<i>Städerne</i> : Skattskrifne	3,398.
Skattfrie	1,740.

5,138.

Summa 147,004.

har derefter vunnit den tillökning, att den uppgick vid slutet af

År 1838 till: på <i>Landet</i> Skattskrifne personer	82,214.
Gemenskapen vid Indelta arméen	1,274.
Skattfrie	66,531.

Summa 150,019.

<i>Städerne</i> : Skattskrifne	3,804.
Skattfrie	1,912.

5,716.

Summa 155,735.

hvidan alltså folktillökningen under nämnde tid, eller sedan sista Femårs-berättelsen i underdånighet ingafs, ökats med 8,731 personer, hvaraf tillökningen på *Landet* utgör 8,153 eller dubbelt mot nästföregående 5 åren, då folkökningen derstädes endast uppgick till 4,076 personer.

År 1832 funnos på <i>Landet</i> : Sjelfegande Jordbrukare	8,526.
Arrendatorer eller Brukare af andras hem-	
man	3,087.

Hemmansbrukare 11,613.

År 1832 funnos på <i>Landet</i> : Sjelfegande Torpare eller Jordegare utan hemmantal	798.
Torpare med skatt eller arbetsskyldighet till Hemmansegare	9,653.
	<hr/>
Torpare	10,451.
	<hr/>
Hushåll Summa	22,064.

År 1838 funnos på <i>Landet</i> : Sjelfegande Jordbrukare	9,909.
Arrendatorer och Brukare af andras hemman	3,090.
	<hr/>
Hemmansbrukare	12,999.
Sjelfegande Torpare eller Jordegare utan hemmantal	1,214.
Torpare med skatt eller arbetsskyldighet till Hemmansegare	9,996.
	<hr/>
Torpare	11,210.
	<hr/>
Hushåll Summa	24,209.

Således efter dessa år en tillökning af:

Sjelfegande Jordbrukare	1,383.
Arrendatorer och Brukare af andras hemman	3.
	<hr/>
Hemmansbrukare	1,386.
Sjelfegande Torpare eller Jordbrukare utan hemmantal	416.
Torpare med skatt eller arbetsskyldighet till Hemmansegare	343.
	<hr/>
Torpare	759.

eller en tillökning af 2,145 hushåll.

De främsta orsakerna till denna tillökning i folkmängden återfinnas visserligen i förskoning från härjande farsoter, en länge åtnjuten fred, samt i ett utvidgadt åkerbruk och vidsträckta nyodlingar; men det som derjemte härtill i betydlig mån bidragit och synnerligast ökat *Hushållens* antal, är en nära obegränsad hemmansklyfning, jordafsöndringar och torpanläggningar.

Om verkligt sjelfbeständ allmänneligen åtföljt bosättningar och egna jordbruk, vore det nu uppgifna förhållandet i hög grad tillfredsställande. Erfarenheten visar dock ett motsatt förhållande inom detta Län, i hvilket en stor del af de i anförda beräkning upptagne hushåll tillkommit på så

små lägenheter och under så bekymmersamma vilkor, att de ej kunna der-af ega medel till bergning och uppehälle. Derföre har ock det förhållande inträffat, att hemmansklyfningar, jordafsöndringar och torpanläggningar väl bidragit att öka hushållens *antal*, men deremot gått öfver den gräns, som betryggar hushållens *sjelfbestånd*.

Ehuru detta sjelfbestånd eller *besutenheten* aldrig kan bestämmas aritmetiskt, medelst något visst bråk i hemmantalet, enär hemmaussättningen ej varit i följd af något gifvet förhållande hvarken till jordrymden eller till jordens uppskattade värde, och med besutenhet ej något annat bör kunna förstås, äro att med en faders pligt och en husbondes rätt kunna försörja sig och de sina, synes dock klart för hvar och en, som eger kännedom om hemmans vidd och jordens möjliga afkastning, att, inom detta Län, der hemmansklyfning på flera ställen utsträckts till $\frac{1}{10r}$:dels och ända till $\frac{1}{25r}$:dels mantal, egovidderne, standom inskränkta till endast några få kapplands rymd, blifvit i så små lotter fördelade, att man tryggt kan säga om de hushåll, som på dem bygga och bo, att de äro hushåll utan hushållning, med saknade utvägar till säker bergning.

Det är genom dessa hemmansklyfningar, på af onera och statsbidrag betungade hemmansdelar, som icke motsvara besutenhet, och genom en ännu mera obegränsad rätt till jordafsöndringar utan hemmantal samt till torps och backstugors uppförande, som ett betydligt antal hushåll tillkommit, utan att ega annan utsigt till bergning äro genom *tillfälligt* och *ovisst dagsverks-arbete*.

Häraf torde Eders Kongl. Majt Nädigst inhemta, huru den *fasta förmögenheten* på landet, under en följd af flera år, inom detta Län blifvit till en del så söndersplittrad och ojemnt fördelad emellan den derigenom uppkomna befolkningen, att den åt en stor del af dessa hushåll ej kan gifva nödigt uppehälle. Derjemte synes huru behovet af *rörlig arbetsförtjenst* i samma förhållande ökat bland denna befolkning, som, äfven i fall en sådan arbetsförtjenst *tillfälligt* erbjudes, ej eger någon trygghet för framtiden. Till en del af dessa förhållanden hafva ovilkorligen enskiften varit en, i betydande mån, verkande orsak. Ej att denna orsak låg i sjelfva enskiftes-principen, men i sättet på hvilket den tillämpades. Om dessa skiften å ena sidan på ett förvånande sätt höjt jordbruket från den vanmakt och utur det tvång, det låg, så länge nästan all jord inom Länet brukades i vidsträckta samskiften, visar sig dock å den andra sidan, att den brädska, synnerligast i deras början, hvarmed de fortgått, och att de medel, som användes för att befordra och påskynda dem, ej voro i öfverensstämmelse hvarken med jordega-

rens fria vilja eller dess krafter. Att dessa laga skiften verkstälts med stora, kraftiga ansträngningar, kan deraf skönjas, att sedan år 1803, då de togo deras början, till sistlidna år 1838, icke mindre än 1982 $\frac{13}{32}$ mantal, med en jordrymd af 497,839 $\frac{7}{8}$ geometriska tunneland blifvit i enskifte lagde. Här af halva 843 $\frac{1}{32}$ mantal, med en jordrymd af 152,696 tunneland blifvit skiftade under loppet af de år denna underdåniga Berättelse afser. Till dessa kunna än ytterligare flera procent läggas, enär flere skiften äro påbörjade, men ännu ej afslutade eller laga kraftvunne. Att resultaterna här af varit stora, vidtomfattande och till mycken fördel för jordbrukets framgång och en deraf större sädesproduktion är obestriddigt, men att en betydande del af den generation, som genomgick enskiftes-perioden, fick vidkännas hårda prof, ej motsvarande dess tillgångar, får ej eller förnekas. Mången jordegare, som var, innan dess jord kom i skifte, om ej välmående, åtminstone behållen, blef nödsakad, i följd af de ofrivilliga ansträngningar, som han ej ens egde rätt att undgå eller uppskjuta, till dess tillgångarne medgäfvos honom att bestrida de kostnader enskiften och uppodlingar kräfde, att skuldsätta sig och sin egendom till ett belopp och under så tryckande vilkor, att egendomens styckning och slutliga försäljning ofta deraf blef en följd. Den, vid enskiftenas början, inom Provinns inrättade diskontrollens befordrade visserligen enskiftenas forgång, men hidrog äfvenledes till egendomarnes än ytterligare försäljning och sönderstyckning, i följd af flera lantagares obestånd, härrörande dels från lättheten att göra lån, hvilken så få med varsamhet begagna, dels genom så tryckande vilkor, mot hvilka lånen beviljades, att den ny-skiftade och nyodlade jordens afkastning ej stod i förhållande till de vid lånerätten fästade *dryga afbetalnings- och ränte-vilkoren*. Härigenom påbörjade den första egentliga försäljnings-, klyfnings- och stycknings-perioden. Fastighets-priserna voro äfven till dylika operationer inbjudande och lockande, ty de stego i samma förhållande, som nya diskont-lån ökte betalnings-tillgångar. *Kautions-systemet*, lättsinnigt användt, grundlade *auktions-systemet*, samt ett synnerligast inom allmogen förut okänt vingleri, så väl i egendomshandel, som i penninge-affärer, hvar på följde än flera jordbrukares obestånd, styckningar och klyfningar i så tilltagande mått, att hemman snart förvandlades till backstugor och förut besutne åboer till backstuguhjon. Här återfinnes en af de orsaker, som vållat, att det *allmänna* välståndet inom Länet ej hunnit ännu stiga i samma förhållande som folkmängd och jordens större och rikare afkastning.

Visserligen finnes ännu en del af den gamla kärnstam kvar, som i forntids

tids skick bevarat sin ärfda och uppodlade jord ostyckad åt sig och sina efterkommande, och som, med redbar hushållning och väl ordnade arbetskrafter, stadgar sitt sjelfbestånd och sin besutenhet på en med sann och allvarlig kärlek omfattad fast förmögenhet. Inom denna stam har välståndet visserligen stigit, i bredd med jordbrukets förkofran, och framgår allt jemnt i samma riktning. Men på denna stam inympar sig en annan, som, dels under namn af hemmansegare och jordegare utan hemmantal, dels som torpare, så kalladt statfolk, backstugusittare och inhysesshjon, årligen så förökar sig att dess *mängd* måste fästa uppmärksamhet och förtjenar ett allvarligt begrundande. Den är egentligen en på landsbyggen åt sig sjelf öfverlemnad lös och rörlig arbetsklass, som bildar egna hushåll innan försörjningsmedel hunnit förvärfvas. Den är en produkt af föregående nämnda orsaker och tilltager än ytterligare som en produkt af tidens lättsinniga sjelfsväld och den omkring sig gripande industriens egoistiska grundsatser.

Fordom, då jorden brukades hufvudsakligen med lagstadda tjenstehjon och egna arbetare, utgjorde tjenstehjonet en medlem af det hushåll, för hvilket han arbetade. Så väl hushållets, som arbetskrafternes trefnad och styrka hvilade då ej endast på materiella förhållanden, utan äfven på moraliska band emellan tjenare och husbonde. Det var sedligheten och den dagliga ordningen, som då bidrogo till gemensamma fördelar. Nu råda i allmänhet andra förhållanden, sedan arbetskrafterne ej mera äro så *husligt moraliskt ordnade*. Egoismen, den moderna industriens räknemästare, hvars beräkningsgrunder bortsubtrahera de moraliska väröer, för att ernå den största materiella vinsten, bildar lefvande arbetskrafter omkring sig, hvilka ej åtnjuta något underhåll af husets tillgångar, den dag, då arbete ej oundvikligen behöfves, och afskiljer tjenarens eller arbetarens *hushållning* från husbondens *hushåll*. Det moraliska band, som, enligt Tjenstehjonsstadgans anda, bör vara emellan husbonde och tjenare, är härigenom till stor del upplöst. Följden häraf är den, att husbonden ej anser sig bunden att, utom daglönen, ega några vidare vårdande förpligtelser till en arbetare, som å sin sida ej heller står i några fastare förbindelser till husbonden. Fattigdom och elände skall naturligtvis följa en sådan familj, hvars enda tillgång är att lefva af en godtyckligt lemnad, tillfällig arbetsförtjenst, som, äfven om den gifves dagligen, som till exempel åt gifta statdrängar, är beräknad åt *en* arbetare och således otillräcklig åt en ofta talrik, honom tillhörande familj. Så länge dylika förhållanden endast funnos inom större städer, fabriker och dylika inrättningar, voro olägenheterne ej så vidsträckta som nu, då äfven systemet

fått slå rötter på landsbygden. Nu inrymmas — nära nog till ett obegränsadt mått — dylika dagsverksfamiljer, antingen i arbetskaserner eller till inhyses-rätt, allt efter den skala, i hvilken jord- eller gårdsbruket är ordnad, i backstugor eller stat-torp, utan någons borgen, — utan någons ansvar, att dessa sålunda tillkomne familjer kunna lefva, än mindre bespara något åt framtiden eller uppfostra de barn, som härigenom frambringas. Så snart detta *system* fått ett allmänare omfång och gripit sig fast så väl vid en del af de större som mindre gårds- och hemmansbruket — här och der visserligen med modifierade och förändrade former — försvagas naturligtvis i samma mån både *faders-* och *husbondeväldet*, som eger sin egentliga rot och moraliska kraft i husligt ordnade arbetskrafter inom sjelfva hushållet. Det yngre släktet lockas äfven häraf att söka ernå en sjelfrådenhet, som så väl öfverensstämmer med tidens öfriga sjelfsväldsbegär. Det är genom denna lätthet att blifva sjelfberoende på obetydliga jordlotter och att under enahanda vilkor få en plats för att bebygga och bebo, som den nu mer och mer rådande, lättsinniga böjelsen i samma mån befordras ibland den folkklass, som fordom fann sig belåten och nöjd ända till mognare ålder med *stadig årstjenst*, att tidigt undandraga sig beroendet af så väl föräldra- som husbondevälden, tidigt ingå giftermål, sjelfve blifva fäder och mödrar, utan att eftersinna och utan att kunna uppfylla de heliga och omsorgsfulla förbindelser, som dermed åtfölja, samt, för att få en bostad, antingen söka egande-rätt till en ringa och ofta obetald jordlapp eller ock en backstuga att bebo, för att, oberoende af föräldrar eller husbönder, med ökad familj likväl vara i beroende af ökade behof, som knappast kunna uppfyllas genom en tillfällig arbetsförtjenst, hvilken är lika oviss, som hela hushållets framtid.

Så ädel och naturlig sjelfständighets-andan i sig sjelf än må vara, är det dock onekligt, att det ofta är lättjan, lättsinnigheten och sjelfsväldsbegäret, som ligga till grund för ofvannämnde trängtan att vinna ett oberoende, hvilket är så missförstådt och som erhålles under sådana vilkor och förhållanden. Ehuru detta sträfvande till bosättning och sjelfrådenhet ökar så väl hushållens antal, som folkmängden, och således befordrar en ökad tillgång på lejda arbetare — nyttige för åkerbruket, då de finnas till en viss måtta och på sådana lefnadsvilkor, att de kunna berga sig och uppföda sina barn, är det dock, i den utsträckning detta sträfvande nu fortgår, ett frö till djupt ingripande oordningar, och skall den befolkning, som häraf uppkommer, genom lättja och sedeslöshet, som ej sällan äro foster så väl af detta sjelfrådighetsbegär, som det *sätt, på hvilket den söker sin bergning*, snart närma sig den fattigdomens gräns, från hvilken afståndet ej är stort

till uselhet, laster och brott. Fördöljas bör det ej heller, att en ej ringa del af denna befolkning redan står nära dervid och i den vådliga ställning, att den gifver samhället stora bekymmer.

Vål att fattigvård och korrektions-inrättningar finnas, som komma eländet slutligen till mötes; men i samma mån dessa tillflykter behöfva anlitas, är beviset uttaladt, att missförhållanden finnas, som fråta på denna del af folkets så väl sedlighetskänsla, som dess religiösa och moraliska sinne, ehuru ock på samma gång en stigande hyfsning och bildning och en upplifvad industriös verksamhet samt deraf tilltagande vålmåga, med åtsöjande njutningar och lyckliga utsigter, utveckla sig inom öfriga klasser i samhället.

Behovet af skärpta hinder emot de orsaker, som vålla det onda, vidgar sig stundeligen. Vål kan denna skärpning råka i strid med vissa intressen och ett själfsväldigt låttsinne, dock utan att dersföre behöfva tråda hvarken den individuella frihetens eller egande- och förvärfvande-rättens billiga anspråk för nära. Rättvisa åt *alla* är äfven en lika billig fordran, hvarföre *Samhället* också eger grundade anspråk på åtnjutande af sin rätt, att, för mensklighetens skull, ej se det menskliga eländet ökad, och, genom det, den allmänna säkerheten slutligen rubbad.

Ju mera man öfvervågar dessa förhållanden, ju klarare framstålla sig orsakerne, hvarföre, inom detta Lån, ibland en laglydig, flitig, redbar och hyfsad befolkning, finnes ett stort antal stadde i fattigdom och i en vacklande belågenhet genom osedlighet, lättja, sysslolöshet och ett alltjemnt tilltagande lösdrifveri.

Näringar.

Jordbruk är Lånets egentliga hufvudnäring. Onekligen har denna näringsgren — den viktigaste af alla — med stora steg utvidgat sig. Den tilltagande sådesproduktionen är ett säkert och ofelbart bevis derpå. Här-till hafva enskiften ovilkorligen i första handen verkat; och då jag i underdånighet redan framställt de olågenheter själfva sättet medförde på hvilka de framgingo, voro dessa olågenheter visserligen ej följder af själfva enskiftes-idéen, men i dess tillämpning, som blef för brådstörtande och ej motsvarande jordbrukarnes krafter eller den ståndpunkt, på hvilken själfva jordbruket då stod. Dersföre visar det sig också, vid en jemförelse emellan åkerbrukets tillstånd nu och innan enskiftes-perioden började, att åkerbrukets *utvidgning* genom ny-odlingar framgått med raskare steg, än själfva åkerbrukets *förbättring*. Åkerns bruk, ångs- och ladugårdsskötsel samt

skogsvården fortgå i allmänhet ännu, synnerligast hos allmogen, efter äldre sedvanor. Något bestämdt cirkulationsbruk, lämpadt efter jordmånens beskaffenhet samt gödseltillgång, vill i allmänhet ej göra sig gällande. Ängsodlingen fåster ännu ej nog uppmärksamhet. Gråstorfvens afbränning be- gagnas deremot ofta, som en påskyndande odlingsmetod, och gifver till en början rika skördar, men ej sållan äro de förskotter på framtiden, genom itererade grödor, utan understöd af gödning, tills dessa brända fålt lemna ingenting öfrigt åt kommande generationer. Mången jordbrukare in- ser detta och erkänner det ordspråkets sanning: "att jordbränning gör rika föräldrar, men fattiga barn"; men möter denna sanning med ett annat för dem ännu mera gällande: "man är sig sjelfvom närmast." Detta förhållan- de återopas egentligen för att visa i hvad anda jordbruket ännu af mången skötes och huru egoismen äfven här vill göra sin rätt gällande emot åker- brukets rationella åsigter.

Ladugårdsskötseln har i allmänhet ej vunnit de framsteg, man har skål att önska. Stallfordring i sin rätta bemärkelse vill ej vinna insteg, ej en gång på de orter, der boskapen aftynar på magra beten, eller på de en- skiftade slättbygder, der dess nytta är så påtagligen sjelfbjudande. Svält- systemet råder ännu. Följden här af är den, att det så kallade bördiga Skåne ännu ej mågtar producera sitt eget behof af ladugårdsprodukter.

Skogarne äro inom Lånet i starkt aftagande. I samma mån enskiften befrämjat nyodlingar, ett vidgadt åkerbruk och större spannemålsproduktion, hafva äfven *de* påskyndat skogarnes förstöring. Dels hafva skogarne af od- laren blifvit undanröjde i och för odlingsföretagen, dels derföre att enligt Enskiftes-stadgan får den växande skogen behandlas som lösören, hvilka ej endast kunna utan böra vara borttagne inom vissa bestämda år, i fall ej egaren utan ersättning skall bortskänka dem; ty huru ofta kunna skogsby- ten ske? I bredd härmed var det ett af mången förespådt och nu mera af erfarenheten bevittnadt resultat, att Ekeskogarnes uthuggande skulle blif- va en följd deraf, att egare af Kronoskatte-hemman fingo fri dispositions- rätt öfver Eket. Den som någorlunda känner allmänna lynnet inom detta Lån, känner äfvenledes det nära nog allmänna okynnet, att heldre ofreda skogen, än bevara, ännu mindre vårda och återplantera den. Äfven håri framlyser det egoistiska begäret att inkräkta på framtidens rätt. Om en obegränsad och fri disposition öfver skog endast betraktas som en rätts- fråga, synes, att framtidens rätt ej heller bör vara obevakad. Hvad förfä- der under seklers tid skonat, vårdat och derigenom åt oss öfverlåtitt, och som behöfver sekler för att åter uppväxa till nödvändiga och nyttiga be-

hof för kommande släkten, bör väl ej af en generation helt och hållet få förstöras. Om lagarne äro i detta fall återhållande, synes det ej vara orättvisa deri. En ökad folkmängd och ökade hushåll hafva äfven bidragit till en ökad konsumtion. Dock, äfven om den kunde minskas, blef ändå skogarnes förfall lätt förklaradt, så länge ingen återväxt befrämjas. Tiden bär äfven inom sig en förstörande kraft, och så länge vår enda skogshushållnings-maxim inskränker sig till *att spara på skogen*, utan att bereda någon återväxt i stället för hvad som förgår, står vår okunnighet om en rationel skogshushållning i full dager.

Brännvinsbränningen fortgår deremot med ett jemnt och oafbrutet tilltagande. Den har blifvit nutidens viktigaste husbehof. Den är dock landt-hushållningens kräfta. Denna så näringslösa näring förvandlar till brännvin hvad som både kunde och borde användas till människors föda, till boskapens utfodring och ladugårdarnes verkliga förbättring. Den drifves med den öfverdrift, att, under det brännvin både finnes och njutes till öfverflöd, är mängden i saknad af de kraftigare födoämnen, som åker och ladugårdar borde producera. Och, oaktadt den ej sällan drifves med verklig förlust för producenten (hvilket gäller i synnerhet med de mindre brännvins-pannorne) de år, priserne på råvaror, som förbrännas, ej stå i motsvarande förhållande till brännvinspriset, fortgår likväl tillverkningen med en fanatisk ifver, som upptager landtmannens hela omtanka. Bevis härpå är, att år 1838, då en nära nog varande missväxt höjde både sädes- och potatespriserna till ovanlig höjd, tillverkades likväl brännvin här inom Länet med 7,012 stycken — säger *Sju Tusen Tolf* — till bevillnings-afgift anmälda *brännvins-pannor*, eller nära nog en panna för hvarje tolfte mantalsskrifven person af båda könen. Härmed synes husbehofvet i öfvermått varit tillfredsstäldt. Till den grad har brännvinsbränningen tagit valde öfver både sinnen och landt-hushållning, att om valet emellan missväxt och inskränkning i bränneri-rörelsen stod till buds, skulle pluraliteten, utan vidare besinning, välja det förra. Derom öfvertygas man lätteligen af den oro, som uppstår, när ringaste aning börjar, i följd af årsväxtens mindre fördelaktiga beskaffenhet, att någon fråga om inskränkning i tillverknings-rätten kan förekomma. Ehuru jag icke i denna underdåniga Berättelse bör besvara Eders Kongl. Majt med framkastandet af några agronomiska lärosatser, verkar likväl den nu tillättna husbehofs-bränningen så ingripande i hushållningens allmänna riktning, att jag ej bör underlåta fästa Eders Kongl. Majts Nådiga uppmärksamhet på de i ekonomiskt afseende skadliga följder, denna husbehofs-bränning medför. Den har här inom Länet uppdrifvit potates-odlingen till en för jordbruket ofördelaktig höjd,

hvarigenom dels utsädet af andra sädesslag å flera ställen betydligt minskas och således äfven fodertillgångarne. Att man medelst brännvinsbränningen ej kan ersätta denna sädes-, hö- och halmförlust, synes af nuvarande ladugårdarnes i allmänhet sämre beskaffenhet, och att der brännvinsbränningen starkast forceras, står ladugårdsskötseln *lägst*. När härtill lägges den sed, som nästan allmänt rotfäst sig, att potates-odlingen bestrides af arbetare, som bekomma halfva afkastningen, frångår jorden en del af den afkastning, som, använd i ladugårdarne, kunde reproducera och nu i stället lemna intet åt jorden efter sig. Enär potates-odlingen ej ingår i någon bestämd cirkulationsplan, utan endast beräknas för behofvet att tillfredsställa en emot jordens krafter ej motsvarande brännvinstillverkning, hvilket är det allmänna förhållandet, synnerligast hos allmogen och på de mindre jordbruket, *skall denna odling utsuga de krafter, som tarvas för åkerns fortfarande bestånd.*

Det inkast, som stundom göres, vid en, efter felslagen skörd, inträffad inskränkning i brännvinstillverkning, att en sådan inskränkning inom detta Län ej verkar till det ändamål, som dermed åsyftas, enär det hufvudsakligast är potates och föga spannemål, som användes till tillverkningen, kan, vid jämförelse med de orter, der säd utgör hufvudsakligaste råämnet till brännvinet, så till vida ega sin grund, som en sådan inskränkning endast är för en kortare tid, under loppet af det året, och kan således endast inverka på det årets afbränning och ej på det hela. Men granskar man närmare huru brännvinsbränningen inom Länet tillgår, ser man, att dess inflytande ej endast stannar vid en viss konsumtion af säd, utan äfven på sjelfva produktionen, och att brännvinsbränningen är ovilkorligen en orsak här inom Länet, att denna sädesproduktion minskas genom en på spannemålets bekostnad för högt uppdrifven potates-produktion, hvilken ej egde rum i fall den ej behöfdes till brännerierne. Att så är, eller att brännvinstillverkningen, ehuru hufvudsakligast grundad på potates, återverkar på sädesproduktionen, bevises af de orter inom Länet, der brännvins-produktionen starkast framtvings. Detta förhållande inträffar märkbarast inom Länets norra och nordöstra del, inom hvilken brännvins-produktionen är högst. Inom denna ort och synnerligast inom den sednare, hvaraf en stor del är bördig och borde vara sädesgifvande, äro likväl sädespriserna nästan alltid högre än på de flesta andre orter inom riket. Härtill bidraga både den konsumtion och den minskade produktion, som härröra af brännvinstillverkningen. En blott för ögonblicket inträffad inskränkning i tillverkningsrätten kan ej förändra detta förhållande, enär landtmannen vid säningstiden eller på förhand ej kan

känna om någon inskränkning kommer i fråga, hvilken vanligast ej tillkännagifves förr än alla förberedande anstalter till brännvinsbränningen äro vidtagna. Deremot skulle ett för spannemålstillgångarne och för landtmannen mera rättssenligt förhållande ofelbart vinnas, om tillverkningstiden så inskränktes *hvarje år*, att den derefter, åfven i följd af årsväxten, ej behöfde vidare inskränkas. Om, till exempel, brännvinstillverknings-rätten inskränktes till *halfva den tid* emot den nu dertill gifna eller till tre månader samt skattens erläggande innan bränning fick påbörjas och att denna tid derefter *borde hvarken få ökas eller minskas*, vann landtmannen en på all rättvisa grundad trygghet, som han nu ej eger, i afseende på tillverkningstiden; och förutse kan man, att tillverkaren ej heller hårfpå skulle förlora i behållen inkomst, helst en härigenom minskad brännvinstillverkning ofelbart skulle i samma förhållande öka varans försäljningspris och derigenom *gifva producenten samma penninge-tillgång* och derjemte en större behållning genom *besparde råämnen*. Potates-odlingen skulle här efter blifva, hvad den borde vara, ej endast en följd af för vida utsträckt brännvinstillverkning, men förblifva ordnad i sammanhang med ett väl inrättadt åkerbruk. Allt detta i underdånighet anfördt så vida brännvinstillverkningen skall fortfarande tillhåra husbehofvet. Dock — bättre och rättast hade det varit, att brännvinsbränningen aldrig stått i något direkt samband med jordbruket, ej heller varit fästad vid hemmantal eller vid hemmanens uppskattningssvården, utan varit, i likhet med all annan fabriks-rörelse, upplåten till dem, som derpå ville använda sina kapitaler, med en derefter grundad beskattning, så att den ej blifvit endast en åt hemmansegare tillhörig *privilegerad husbehofs-rörelse*.

Att potates-odlingen, i den utsträckning den nu fortgår och i förening med den sed att jordegare hårtill upplåta jord emot halfva afkastningen, lemnar försörjningsmedel åt fattigare hushåll är onekligt; men att många fattiga hushåll härigenom tillskapas, som häruppå bygga deras enda uppehälle, kan ej heller förnekas.

I samma mån nu varande husbehofsbränning ofördelaktigt verkar så väl på sjelfva åkerbruket, som på ladugårds-skötseln, skall den åfven betydligt bidra till skogars och torfmåssars medtagande och totala förstöring. Ej nog med den för bränneriernas drift behöfliga dagliga konsumtion, utan hårtill kommer åfven det i skogsbyggheden skogsödande svedjandet. Det sednare är egentligen ett bihang till brännvinstillverkningen, då det sker vanligen för att få en ytterligare tillgång till potates och, med den, en ånyterligare tillgång på brännvin. Det vore ej utan intresse, att känna det

verkliga förhållandet emellan den kvantitet skog, som vår jernbruksrörelse inom landet kräver, och den skogsåtgång, som följer af brånvinnrörelsen. En dylik uppgift skulle må hända leda till den slutföljd, att af samma skäl, som bergslag ordnades, inom hvilka en bestämd smidesrätt stadgades i förhållande till skogstillgången, vore det ej oförenligt med nödigt afseende på skogarnes bestånd, att, inom detta Län, der brånvinsbränningen kan anses som provinsens bruksrörelse, äfven bestämma brännerirätten i vissa *brånvinslag* eller, för att mildra uttrycket, i vissa *panelag*, med ett utsatt tillverkningsbelopp, i förhållande till ortens skogs- eller torftillgångar, vare sig tillverkningen sättes på fabriksfot eller som en husbehofsning, så att framtidens rätt ej lider af hvad vi nu, genom en obegränsad rätt till skogen, med en verklig våldsam skyndsamhet bjude till att förstöra.

Från hvilken sida man således ån granskar nu gällande husbehofsbränningens följder, äfven om man undersöker dess verkan i moraliskt afseende och dess inflytande så väl på sedligheten, som den allmänna ordningen, stadgas det omdöme, att den, genom det öfvermått, hvarmed den nu bedrifves, arbetar så väl på folkmassans, som på åkerbrukets, ladugårdars, skogars och våra torfmässars oundvikliga *förfall*.

Af stort inflytande så väl för konsumenter som producenter äro de hos oss så ofta påkommande starka omvexlingar i spanmålspriserna. Alla näringar lida häraf. Skålet till detta förhållande är, att en väl ordnad spannemålshandel ej finnes och kan ej finnas, så länge *ingen bestämd tull* för varans import är gifven. Öfverskottet af en rikare skörd kan ej med någon säkerhet förvaras af upplåggaren och försvinner derföre innan mindre ymniga års behof påtrånga. Der ingen säker och väl ställd spannemålshandel finnes, finnes också ingen regulator hvarken för spannemålstillgångar eller priser. Derföre händer också, hvad som under förflutna åren inträffat, att, då landtmannens afsättningsbekymmer inställa sig den ena dagen och i bredd dermed ropet om öfverproduktion och fallande priser, följa straxt derpå oerhördt höga priser, hunger och nöd.

Ett nytt tidskifte för Skånska landthushållningen synes påbörja genom det allvar, hvarmed en del större Possessionater fåta sig vid sin landthushållning. Stora reformer vidtagas på en del större egendommar. Sjelfbruknings-systemet i stort börjar uttrånga arrende- (affermerings-) och det så kallade hofveri-systemet. Det sednares olämplighet är af de flesta tänkan- de insedd; men huruvida öfvergången till sjelfbrukning, i den skala fråga nu är, eger företräde framför affermering, sysselsätter ännu olika opinioner.

Fram-

Framtiden kommer att upplösa problemet. Det *allmänna* har dock härvid ett stort intresse att bevaka, nämligen att arbetskrafterna, på så stora sjelfbrukningsgårdar, som man börjar organisera, anskaffas och underhållas på ett sätt, att de slutligen ej än ytterligare öka de rörliga massor af hushåll och lösa dagsverks-familjer, som redan gifva bekymmer åt fattigvård, korrektions-inrättningar och den allmänna säkerheten. Emedlertid bör, så vida nu nämnde vilkor iakttagas, denna verksamhet ibland de större jordegarna i *agronomiskt* hänseende och i samma mån den framgår på rationella grunder, medföra nytta för landtbruket och, såsom exempel, göra i detta afseende god verkan äfven ibland mindre jordbrukare. I allmänhet behöfva dessa föresyn, ty någon egen forskningsifver ibland allmogen förmärkes ej i denna riktning. De äldre sedvanornas inflytande på åkerbruket fortfar mer än kunskapsbegäret eller den vettgirighet, som erfordras för att med grundlig kannedom omfatta de mångfaldiga ånnen, som tillhöra en rationel landthushållning. Lånets Landthushållnings-Sällskap har också derföre ända hittills knappast existerat till form, än mindre har det kunnat tillvågbringa några egentliga resultat. Nya stadgar för Sällskapet har vål i underdåniglet blifvit förslagne och af Eders Kongl. Maj:t i Nåder gillade och stadfästade. Men hvarje försök, att gifva behörig och ökad verksamhet åt ett hushålls-sällskap, skall stranda och kan endast gifva ringa och obetydliga resultat, inskränkta inom trångare gränсор, så länge den jordbrukande klassen saknar en för landtbruk och hushållningen afpassad bildning, och så länge de, som ega den, sakna ett mera lefvande nit och verksamt intresse för landthushållningens *allmänna* framsteg och förkofran. Att medelst skrifter, i ånnen som angå jordbruk och landthushållning, kunna verka, möter ett stort hinder genom hos allmänheten bristande elementar-kunskaper. Mängden af landtbrukare eger ej stort förtroende för meddelanden af denna art, dels genom bristande förmåga att rätt fatta och förstå dem, dels derföre att traditioner och sedvanor äro de stöd, vid hvilka den synnerligast fästar sig. Fråga har derföre blifvit väckt om ett för Skånska provinsen gemensamt praktiskt Jordbruks-Institut. Skånska provinsens båda Låns Hushålls-Sällskaper hafva härom förenat sig, för att med gemensamma krafter verka i detta afseendet och till en början redan hårtill inköpt en egendom. Äfvenledes är det i alla afseenden önskligt, att det Forst-Institut, som är i fråga att inom Lånet bildas, må få den framgång, som man har skäl att hoppas. Doktor Fintelman (född Preussare), som under ett par års vistande här i provinsen hos flera enskilda skogs-

egare gjort sig fördelaktigt känd för kunskaper och nit för sitt yrke, har tillkännagifvit, att han ämnar instundande höst inrätta ett dylikt institut och dertill fått åt sig upplåten Segesholms gård, lydande under Widtskölle egendom, sednast tillhörig nu mera af tidne handlanden Gustaf Hagerman.

De vidtagne åtgärder för Håstafvelns förbättrande visa god verkan, hvarigenom remonter för Kavalleri-regementerna nu till betydligare antal kunna inom provinsen erhållas och införskrifningen häraf ifrån Dannemark minskas.

De omsorgsfulla vidtagne anstalter för Får-racernes upphjelpande visa de lofvande verkningar, men hafva likväl ännu icke hunnit öfver några schäfferier, på en och annan af de större egendomarne. Sednare årens trögare afsättning med de finare ullsorter, derå prisen äro beroende endast på några få klädesfabrikanters inom en enda och ifrån Skåne aflägsen fabriksort, med hvilka inga andra köpare tälla, kommer säkerligen att försvåra denna industris vidsträcktare framgång.

Inom Lånet finnas icke några allmänningar eller rekognitionsskogar.

Under åren 1834 med 1838 har, enligt bifogade uträkning, medelpriset å ett drängdagsverke utgjort 16 sk. Bko. Medelmarkegångsprisen hafva varit, för Råg 8 Rdr 5 sk. 4 rst., för Korn 6 Rdr 4 sk. 5 rst. och för Hafre 5 Rdr 24 sk. 6 rst. allt Bko. Dock hafva de årligen understigit de gångbara. Då markegångs-sättningen är af vigt, enår både Statens och många enskildes intresse dermed är förenadt, bör jag ej underlåta att i underdånighet framställa svårigheten att verkställa denna prissättning enligt föreskrift, som bestämmer tiden dertill i de första dagarna af November månad hvarje år, vid hvilken tillgångarne ännu ej kunna vara kände och inga priser ännu stadgade.

Bergsrörelse. Andrarums Alunbruk är det egentliga bruk i Lånet och har de sednare fem åren lemnat en medeltillverkning uppgifven till 1,906 $\frac{2}{3}$ dels tunnor alun, derföre värdet upptages med 22,876 Rdr 38 sk. 5 rst. Bko. Bruket sysselsätter 71 personer.

Af de i öfrigt inom Lånet befintliga verk och inrättningar, som i tabellen äro upptagna, förtjenar Pappersbruket Klippan den mesta uppmärksamhet genom så väl de olika papperssorters godhet, som de olika machiner, hvarmed arbetet verkställles. Detta Pappersbruk sysselsätter 100 personer och värdet af dess årliga tillverkning uppgifves till 168,739 Rdr Bko.

Antalet af arbetare, som vid bergsrörelse, fabriker, bruk och andra dylika nåringar och verk sysselsättas, är 309 personer, hvarjemte värdet af deras tillverkningar kan uppskattas till 240,190 $\frac{1}{3}$ Rdr Bko.

Binäringar: Sjöfart, i synnerhet från Bjere härad, hvars kustboar begagna denna utväg till förtjenst. De anses för dugligt och raskt sjöfolk. Från Länets östra och södra kuster göras ej obetydliga transporter af säd till Blekingska hamnar och bereda skut- och bategare någon inkomst. Dessa återföra vanligen ved och andra skogseffekter. *Fiske*, hvaraf det i salt-sjön är det mest lönande och sysselsätter många hushåll, hvilka deraf hafva sin enda utkomst. Jagt, som genom sin obetydlighet ej kan räknas som någon egentlig inkomst. *Salpeterkotning*, nu mera obetydlig och i det aftagande, att, då tillverkningen år 1835 uppgick till 2,034 Lisp., har den sedermera allt mer och mer minskats och år 1838 nedgått till endast 456 Lisp. Orsaken härtill kan återfinnas i Kronans nedsatta lösningspris och skogarnes jemna aftagande. Tjäu- och Pottaske-bränning, kolning och tillverkning af ylle- och linneväfnader äro i aftagande; tillverkningar af jern, såsom ärrbillar, hästskor, liar, yxor m. m., samt af träd, såsom laggkärl, hjul, kistor m. m. sysselsätta allmogen från skogsbyggden och gifva dem en ej obetydlig inkomst; tobaks- och humble-planteringar samt lin- och hamp-odling fortgå till Länets behof och till någon afsalu äfven till andra orter.

Af förenämnde yrken ega visserligen flera medel till förtjenst, men att ens närmare bestämma den inkomst dessa binäringar lemna deras idkare är svårt, om icke omöjligt, helst det är allmogen, som sysselsätter sig med dem och utan att ens för sig sjelf göra några beräkningar deröfver.

Handel: inskränker sig hufvudsakligast till landthandel, med afsättning i Länets städer och på landtmarknader. Den betydligaste exporten till andra orter är spannemål och brännvin, som finna afsättningsplatser i sjöstäderna så väl inom Länets, som i nästgränsande Län. Brännvins-exporten bereder visserligen en ej obetydande penningetillgång inom Länets, hvilken dock ej skulle minskas i fall Författningen rörande brännerihandteringen utgick ifrån den princip: att, medelst minskning i varans kvantitet, öka varans försäljningsvärde. Det kan ej heller undgå Länsstyrelsens uppmärksamhet, att brännvinshandeln, i dess nu varande förhållande, börjar från flera håll att urarta, hvilket ej sällan förråder sig så väl å en del köpare, som säljares sida. Dels utvidga spekulationerna sig till lättsinniga beräkningar och derå följa betydliga förluster, dels bereder öfvermåttet af tillgångarne, spridda på nästan alla händer, tillfällen att både *köpa* och *sälja på kredit* eller mot förskotter på framdeles skeende lefveranser. När dessa afhandlingar ske utan försigtighet, utan beräkning och stundom utan ärlighet, följa derpå lagsökningar, vid hvilka producenten, som ej fullgjort sina åta-

ganden, förpligtas att erlægga öfverenskomne *viten*, oftast utfästade för att på förhand bekomma ett obetydligt förskott. Dessa viten äro stundom så dryga, att köparen har största vinsten af att kontraktet ej uppfylles af säljaren. Dylika transaktioner inveckla i lagsökningsmål och rättgångar en del af allmogen, som, för att erhålla ett litet förskott, råkar i både mindre gynnsamma och i mindre grannliga ställningar.

För den spannmål, som utom Lånet kan afyttras, finnes afsättning dels i de närgränsande Lån, som deraf äro i behof, dels i närmaste sjöstäder, för att derifrån afyttras till allågsnare orter.

Hvad för öfrigt handel, nåringar och slöjder inom Lånet vidkommer, gäller äfven här den erfarenhet, att *nåringstvång alstrar nåringsslöshet*.

Nya vågdelningar beredas der de tarvas. Svårigheten att få dem afgjorda och fastställda härrör af de invecklade former, som vidlåda de flesta dylika administrativa och ekonomiska ärenden.

Politisk Författning.

Kammarverk. Under nu föregående år har någon ny Jordebok icke upprättats.

Under dessa åren hafva 8 $\frac{7}{2112}$ Kronohemman blifvit till Skatte inköpte.

Undersökningar äro gjorde rörande tullqvarns-rätten vid flera mjölkvarns-lågenheter och hafva dervid upplysningar erhållits om fleras obehörighet. Flere hafva derföre blifvit utdömde, så vida egarne ej kunna vinna ny skattläggning.

Den vidfogade tabellen utvisar i öfrigt de förändringar i Hemman, Lågenheter, Verk och Inrättningar, som sedan sist afgifna Femårs-Berättelsen egt rum.

Jordens skiftande grannar emellan har de sednare åren fortgått, i enlighet med som förut blifvit uppgifvet. Genom denna håg för utbrytningar blifver den af Staten anordnade utflyttningshjelp af 4000 R:dr årligen icke så tillräcklig, att de dertill behörige, genast efter bevisligen verkställda utflytningar, kunna denna utflyttningshjelp erhålla, utan få vänta till dess de, i sin ordning, och på sått Kongl. Brevet af den 19 Oktober 1825 utstakar, i mån af tillgång, kunna densamma utfå. Den utflyttningshjelp, hvilken på detta sått återstår att utgifva, för redan behörigen stadfästade skiften, belöper sig till 17,489 R:dr 7 sk. 5 rst. Banko.

Af Strömmrensning-fonden har Lånet ej erhållit något understöd. Utom Helge å, hvarom jag förut haft nåden nämna, finnas ej eller vatten-

drag af den beskaffenhet att de kunna blifva användbara för transporter. Några mindre åar finnas väl, som med afseende på de låga marker, som omgifva dem, kunna tarfva upprensningar, för att genom en lågre vattenhöjd förbättra dessa marker och göra dem odlingsbara; men som de ej äro betydande, synas ej heller andra medel dertill behöfvas, än jordegarens egen omtanka.

Uti förutnämnde tabell är antalet af hemman af olika natur, lågenheter, bruk, qvarnar m. m., tillhörige Kronan, läroverk, fromma stiftelser och så vidare uppgifvet.

Till Posthemman äro indelta $23\frac{127}{192}$ dels mantal. Gåstgifvaregårdar finnas inom Lånet till ett antal af 33 stycken.

Den af Eders Kongl. Maj:t i Nåder fastställda nya boställs- och byggnads-ordning för militie-boställen vid de indelta Regementerna verkar fördelaktigt på nämnde boställens skötsel och vård. Hårtill bidrager äfven den närmare uppmärksamhet, som Regements- chefer och Boställs-direktionerna derå lemna. Deremot saknas för Justitie- och Låns-staternes innehafvande boställen någon bestämd boställs- och byggnads-ordning. Denna synes vara af behovet påkallad, helst dessa boställens innehafvare vanligen stanna längre qvar vid ett och samma boställe och kunna, i följd af en långvarigare försummelse och vanvård, förr försämra dessa lågenheter, hvilka likväl utgöra en Statens betydande egendom, som, vårdad och underhållen, utgör en lika betydande del af dessa embetsmäns löningsfond.

Den klagan, som stundom höres öfver Statsbidragens ojemna fördelning, hemtar sin egentliga grund derifrån, att de dels utgå efter hemmantalen och att de nästan alla utgå derifrån. Då dessa ej äro i förhållande hvarken till hemmanens jordrymd eller hemmanens godhet, saknar denna klagan ej anledning. Det är ej så mycket skatternes belopp som fördelningen och synnerligast sättet, på hvilket de utgöras, som tynger den skattdragande. Af alla onera är skjutsning det som medför för landtmannen största *besvärlighet*. Dessutom är äfven detta onus så ojemnt fördelat, att de vid de större vågarne och gåstgifvaregårdarne belågne hemman ensamme få vidkännas det, då deremot de mera aflågsne äro derifrån befriade. En jemnkning hemman emellan vore i detta afseende derföre rättvis. Detta synes så mycket billigare nu, som både en del af postföringen och all fångskjuts äro i sednare tider pålagde reserv-skjutsen, hvars åliggande derigenom ej obetydligt ökats. Ehuru skjutslegan nu är i betydande mån högre, emot hvad den fordom var, synes ett missförhållande ännu vara emellan skjutsningsbesväret och ersättningen derför. Detta bevises bäst

deraf, att, så snart ett frivilligt accord uppstår om skjutsning, blir det accorderade priset vida högre än de fastställda skjutspenningarne. På vissa orter visar sig visserligen mindre obenågenhet mot skjutsnings-besväret; men ej utan skäl kan det frågas: om de veta deras verkliga fördel? Den lilla penning, som landtbrukaren på landsvägen infår, är en lockmat, som drabbar åkerbruket. Den obetydliga förtjenst, som derigenom inflyter, kan ej motsvara förstörda dragare, bortspild tid och en demoraliserande selsättning.

På alla de ställen der hållskjuts möjligen kunnat inom Lånet indragas, har denna indragning blifvit verkställd.

Broars underhåll, våglagning och snöskottning äro hår i Provinsen besvärliga onera. Utan motsägelse färdas den resande i alla afseenden på hemmanens bekostnad. Den resande begagnar vägar och broar, till hvilkas underhåll han ej skattar det ringaste, då hemmansegaren deremot ensam dertill skall bidra. En fördelning i underhålls-skyldigheten emellan den resande och bro- och väg-underhållaren vore rättvis.

Kronans råntegifvare hafva äfven anledning till missbelåtenhet genom det olika sätt, hvarefter tionden utgår, och hvarigenom en del råntegifvare äro missgynnade. Den tionde, som redan är disponerad, får antingen lefvereras in natura eller lösas efter öfverenskommelse emellan råntegifvaren och råntetagaren. Den odisponerade tionden deremot lefvereras antingen i natura eller efter *markegångspris*. Kronans tionde lemnas på bestämde lefvereringsställen, då råntetagaren eger rättighet att anvisa lefvererings-orter. I dessa olika fall uppstå olika fördelar, helst markegångspriset alltid är vida under det pris råntetagaren sätter. Derföre uppkomma icke sållan tvister emellan råntetagare och råntegifvare. De äro obehagliga för dem båda.

Under loppet af de sednare åren har uppbörden kunnat verkställas utan synnerliga svårigheter. Hårtill har landtmannens varors raskare omsättning och en ökad tillgång på penningar medverkat, hvartill Diskont- och Privatbanker i vidsträckt mån bidragit. Den plikt, som nu drabbar dem, som vid uppbördsstämman ej erlägga skatten, verkar väl på de mindre skattskyldige, hvilka derföre sållan eller vida mindre än förr restera med skattens erläggande vid uppbördsstämman; men deremot är vitet för obetydligt för de skattskyldige, som erlägga större summor, hvarför också ingen verkan deraf ibland dem förspörjes. Mången gifves, som eger förnåga att i rättan tid afbörda sig sin skatt, men finner bekvämligare att hemma hos sig erlägga den vid påfordran, än att antingen genom ombud eller

personligen själf inställa sig vid uppbördsstämman. Ett dylikt uppbördssätt ökar svårigheten för Kronobetjeningen att medhinna indrifningen till redovisningstiden och försvårar den kontroll, som kan hafvas öfver de medel, hvilka inflyta vid uppbördsstämman. För att motverka denna sjelftagna oordning och detta missbruk, vore lämpligt, att stämmoböterne bestämdes i visst förhållande till debetsumman och till det belopp, att det åtminstone motsvarade vanlig ränta för kapitalet, så att det ej blifver mera lönande att undandraga sig betalningsskyldigheten, än att i rättan tid inbetala summan.

Vid tabellens upprättande hafva, såsom medelpris, följande beräkningsgrunder blifvit följde:

Kostnaden för en Hussar eller Dragon, med häst, mondering, passevolans m. m.	120 R:dr.
En Soldat med mondering, underhåll, passevolans m. m.	61: 24.
Bidrag till Kleresiet af hvarje helt hemman	50: —
Dito till fattigförsörjning	2: 28.
Skjutsningsbesväret	14: —
Våghållnings- och brobyggnads-skyldighet	9: 18.
Diverse onera och allmänna besvär	8: —

Beloppet af de till rustningskostnader anordnade räntor af rusthålls- och augments-hemman åro i tabellen upptagne under rubrik Jordeboks- och Hemmantals-ränta; men någon hästvakans-spannmål ingår ej bland Kronans intrader, likasom rotetfrihets-afgifter ej utgöras, enår några oroterade hemman icke finnas.

Politi. De enda egentliga municipala inrättningar, som finnas inom församlingarne för att derinom bevaka sedligheten och ordningen, åro kyrkoråden och ordningsmän. De finnas till *formen*, i enlighet med gällande föreskrifter; men beklagligen åro deras verksamhet i och för den sak de åro ämnade, lika inskränkt, som hågen att verka i denna riktning åro sällspord. Ännu åro egna närings-omsorger för mycket och omsorgerne för det allmänna för litet öfvervägande, hvaraf följer att de försakelser, som drabba dem, som åtaga sig municipala ombestyr, oftast anses för stora, och att municipala inrättningar, som motsvara ändamålet, förgåfves kunna påräknas så länge den regeln gör sig gällande: att *lönlös möda ej är mödan värd*. Vål synes en gnista af *vilja* framskina här och der; men vanligen tändes den af någon enskild, som genom en nitisk och kraftig ihärdighet bjuder till att verka i denna riktning; men med honom slocknar gnistan och någon mera allmän anda att återtända den finnes ej ännu. Polis-ordningen njuter därför föga stöd af de municipala styrelser, som finnas, hvarföre ock embetsmanna-myndig-

heten och Krono-betjening måste oupphörligen framträda, äfven der den aldrig behöfde göra det, om menigheter sjelfve bevakade deras eget bästa och ville hålla hand öfver de ordnings-mål, som böra tillkomma dem. Vid socknestämmor afgöres visserligen en del af församlingarnes inre angelägenheter; men äro ofta prof huru begreppet om municipalitets-styrelse ännu är outredt och outveckladt.

Fattigvården bestrides enligt gällande författningar. Inom flera socknar synes farhågan för de förut här omnämnde lösa familjer leda till, vid socknestämmor fattade, beslut, att befria socknen från åliggandet att försörja dem. Öfverenskommelser göras, som ålägga jordegarne hvar för sig att sjelfva ansvara för dylika familjers underhåll, hvilket åliggande intecknas i jordegarens egendom, med förbindelse till efterträdaren att iklåda sig samma ansvar. Dessutom hafva vissa församlingar utsträckt försigtigheten ända derhän, att gifva sig rätt, att, i fall församlingen det äskar, fordra särskild borgen att åligganden uppfyllas. Jag omnämner detta specielt, dels för att i underdånighet visa de farhågor, som börja göra sig gällande i afseende på denna del af befolkningen, dels för att visa huru viktigt det är, att municipala styrelsers beslut må vara enliga med allmänna stadgan för att vara giltiga. Ofvannämnde fall är lagstridigt, så länge lagen ålägger socknen gemensam fattigvård, hvarföre dess gällande kraft ej heller kan fortvara längre, än hvar och en inom församlingen frivilligen uppfyller de vilkor, öfverenskommelsen bestämmer. Någon stadfästelse kan ej härå vinnas, ehuru den stundom sökts. Några socknar hafva äfven inom sig öfverenskommit om *Förliknings-domstolar*. Att afsigterna äro rena och välmenande, derom kan och bor ej tvifvel uppstå. Men äfven häri visar sig en håg till makt-utöfning, som är motstridig dels med lagen, dels med sjelfva idén om förliknings-domstol. Genom socknestämмо-beslut stadgas t. ex. *vite* för hvar och en inom socknen, som antingen stämmer eller låter stämma sig till laga domstol, utan att först göra målet anhängigt vid förliknings-domstolen. Menigheten inom socknen tillvällar sig härigenom en makt, som lagen ej tillerkänner den, så länge lagen ingen förlikningsdomstol hvarken erkänner eller bjuder. För öfrigt står sjelfva idén om förliknings-domstol ej tillsammans med tvång. Ty skall parten tvingas att inställa sig vid förliknings-domstol och frivilligheten således ej utgör principen, förblifver förliknings-domstolen endast en formalitet och förvandlas till en ny instans och en tvångs-domstol, i likhet med de öfriga och motsvarar således ej dess

bestämmelse. Dylika öfverenskommelser kunna naturligtvis ej vinna den stadfästelse, som likväl hos Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande sökes.

Brandstods-föreningar finnas inom några härader och har förlidet år den af Eders Kongl. Maj:t i Nåder gillade och stadfästade brandstods-föreningen inom Willands, Gerds och Albo härader kommit i verksamhet. Ännu återstå härader, som ej ega brandstods-föreningar. Det uppstår alltid svårighet att tillvägbringa dem, genom menigheternas motvilja och obenägenhet att ingå i dylika föreningar, så länge det får bero af hvar och en att undandraga sig dem.

Länets Sparbank, förlagd i Christianstad, framgår allt jemnt med ökad verksamhet. För att göra den nyttig för orter inom Länet, som äro aflägsnare från hufvud-kontoret, hafva flera filjal-kontor inrättats, hvarigenom, och i samma mån som flera filial-kontor uppkomma, flera orter äfven kunna begagna denna nyttiga inrättning. Som ett bevis huru förtroendet för denna sparbank har stigit, får jag i underdånighet uppgifva, att, då bankens ansvarighets-summa år 1832 utgjorde 68,971 R:dr 9 sk. Banko, utgjorde den vid 1838 års slut 174,920 R:dr 10 sk. Banko. Detta förtroende bevitnar sparbanks-direktionens nitiska bemödanden, äfvensom deras, hvilka benäget åtagit sig att förestå filial-kontoren inom aflägsnare socknar.

Inom de flesta pastorater och socknar finnas Skolor med antagne lärare. De äro dels fasta, dels ambulatoriska och hafva de sednare åren i betydlig mån ökats genom presterskapets nit, församlingars medverkan och enskildes frikostighet. Ehuru det ej tillkommer mig att inför Eders Kongl. Maj:t i underdånighet bedömma skolväsendet, kan jag dock ej undgå bevittna, att hvarken Kristendoms-kunskap eller sedligheten, ej heller upplysning och bildning bland folket stigit i samma förhållande som skolor stiftats, reformerats och ny-organiserats. Skälet tyckes vara, att vid folkbildningen fästes för mycken vikt på dess *yttre gestalt* och att man för den förgäter den *inre kärnan*. Saken viker undan för formen. För *vetandet* genom *läsning*, som jag kallar den *yttre* bildningen, förgätes den *inre* uppfostran eller hjertats, böjelsernes och vanornes förädlade rigtning. Man fordrar vanligen för mycket å ena sidan och för litet å den andra. På Skolan vill man öfverlåta hvad som bör tillhöra föräldravården och Kyrkan. Utom de sednares medverkan, står Skolan utan fast fot, ty all sann folkbildning hvilat ovilkorligen på religiös och moralisk uppfostran. Vetandets, kunskaper-nas gradationer gå i oändlighet och kunna ej tillämpas lika på alla, då deremot fordran på Kristendomens ljus, sedlighet och dygd är eller borde

vara lika för alla. Denna fordran är hela mensklighetens, alltid oberoende af öfriga sociala förhållanden. Hjertats och känslans daning bör föregå begreppets. Det förra tillhör föräldra-vården, det sednare Skolan. De böra understödja hvarandra och båda understödjas af Kyrkan. Förgäfves skall den allmänna Skolan arbeta på en sann folkbildning, om föräldrarne undandraga sig deras pligt. Det bör tillhöra den allmänna vården, att kontrollera, stadga och göra den enskilda vården inom hemmen säker och verk-sam. Derefter kunna allmänna skolor först blifva nyttiga. Hvad skolor sär-skiildt beträffar, uppstå dessutom stora svårigheter genom de kostnader, som erfordras för att ställa dem i det skick, att de motsvara ändamålet, så vi-da det skall någorlunda vara stigande. I vårt land, der närings-omsorger-ne kräfva så stora ansträngningar för livvets bestånd, måste, om allmänna skolor med daglige lärare skola finnas, Staten mellankomma och i detta af-seende understödja de fattiga. Billigt vore det ock, helst folkets och mensk-lighetens förädling bör för Staten och Samhället vara lika vigtig, som all annan materiel förädling, hvartill Staten nu bidrager och gifver medel.

Inom Länet bestrides läkare-vården af skicklige läkare. Härtill bi-drager äfven regementernes läkarepersonal. Ehuru mycken fördom mot lä-kares biträde ännu finnes bland allmogen, börjar likväl förtroendet allt mer och mer visa sig och läkare att begagnas. Det är likväl med helsans vår-dande, som med uppfostringsväsendet. Det bör egentligen börja med det uppväxande barnet. Detta tillhör synnerligast föräldra-vården, med biträde af läkares insigter. Huru liknöjdheten likväl äfven i detta afseende finnes, får jag, såsom exempel, återopa, att vid 1838 års Beväring-s-mönstring fram-vistes inom en socken 24 beväringsskyldiga ynglingar, hvilka *alla* blefvo *kas-serade*, ty ingen var duglig till landets försvar, i följd af kroppsliga miss-bildningar och bräckligheter, uppkomne hufvudsakligast af försummad vård efter tillfälliga yttre åkommor, för hvilken försummelse dessas föräldrar och husbönder gjort sig skyldige. Inom Länet finnes ett Läns-lazarett i Chri-stianstad. Det är sammanslaget med Länets Kurhus. Fonden till lazaret-tets underhållande har uppkommit genom enskildes frivilliga bidrag och gåf-vor. Med Eders Kongl. Majts Nådiga tillstånd hafva flera socknar frivilligen afstått af kyrkornas medel den så kallade kyrko-inspektors-rågtunnan till lazarettet. Detta tillskott, jemte det, som tillkommit genom den så kal-lade Filénska donationen, har satt Lazarett-direktionen i tillfälle att begag-na öfriga egna medel att utvidga lazarettet och till detta ändamål låter den nu uppföra en ny tillbyggnad, hvarigenom 100 frisångar framdeles blifva att påräkna, inberäknade de, som tillhöra kurhuset. Kurhus-afgiften har

med år 1838 måst utgå med Fem skillingar för hvarje mantalsskrifven person. Detta härrör dels af alla varuprisers stigning, hvarigenom underhållet blifver dyrare, dels deraf att, genom veneriska smittans tilltagande, ett ökad antal smittade patienter måste intagas på kurhuset.

Städer.

Inom Länets finnas tre städer, nämligen: Christianstad, Engelholm och Cimbrishamn.

Af dessa är *Christianstad* den folkrikaste och den betydligaste. Denna stad har, den tid Helge-å var segelbar, drifvit en ej obetydlig handel, och var då en nederlagsplats för en stor del af Skåne och Kronobergs Län. Sedan nämnde å, genom det nya utlopp den för omkring 60 år sedan erhöll, blifvit äfven för båtar ofarbar, har handeln å detta ställe betydligt aftagit. Alla varor transporteras nu landvägen från Åhus till Christianstad och alla fartyg måste lasta och lossa på en öppen och farlig redd. Handelen har icke dess mindre de sednare åren tilltagit, dels genom en ökad produktion inom en talrik och produktiv ort, dels genom en i betydande mån ökad konsumtion så väl inom Christianstads stad, som deromkring liggande orter. För några år sedan varierade in- och utgående tullen vid Åhus emellan 3, 4 å 5,000 R:dr årligen. Sistlidne år utgjorde den 34,072 R:dr 8 sk. Banko. Då handeln, under så svåra olägenheter, som nu åtfölja den, genom Åhus hamns ofördelaktiga beskaffenhet och en försvärad transport landvägen derifrån till Christianstad, likväl betydligt stigit, synes, att, genom hamnens upphjelpande och förbättrad vatten-kommunikation emellan denna hamn och Christianstad, handeln skulle stiga än vidare och gifva lif och rörelse åt industrien. Frågan om hamnens upphjelpande och att göra Helge-å flottbar är flera gånger förut väckt, och har den Nådiga uppmärksamhet, Eders Kongl. Maj:t förut täckts gifva häråt, lemnat det hopp, att Eders Kongl. Maj:t, vid nu förnyad underdånig framställning om dess verkställighet, äfven skänker detta företag det Nådiga hägn, som städse rönes inom vårt Fädernesland, då allmänt nyttiga företag ifrågasättas.

Folkmängden i staden, med under stadens jurisdiktion liggande byarne Nosaby, Näsby och Åhus lastageplats, utgjorde vid 1838 års mantalsskrifning 3,909 personer, deraf mantalsskrifne voro 2,662 och skattfrie 1,247. Hvarförutan i staden finnes tillhörande dels Wendes Kongl. Artilleri-Regementet 1,385, dels Norra Skånska Infanteri-Regementet 116 personer.

Till folkets bildning inom staden finnes en Trivial-skola, en Lancaster-

skola, en Borgare-skola och en Flick-skola, hvilka alla hafva sina särskilde lärare, som underhållas så väl af Staten, staden, som enskilde personers donationer, hvilka till belopp ej kunna uppgifvas förr än de till skolverket och fattigvården anslagne och gifne medel af den, för ett sådant ändamål, under innevarande år utsedda Komité hunnit klassificeras och ordnas.

Näringarna bestå i handel, handverk och fabriker. Handeln, moder-näringen för stadsrörelsen, har under sednare åren tilltagit och är redan omnämnd här ofvan. Till staden föres en betydande mängd landtmanna-produkter. De så kallade torgdagarne, två i veckan, kunna liknas vid marknader. Der omsättas ej obetydliga summor. Den handel, som derigenom uppkommer, härrör dels af en betydlig konsumtion inom sjelfva staden, genom ett betydligt antal tjenstemän så väl inom Kongl. Hof-Rätten, som Länsstyrelsen och Garnizonen, dels derigenom att Christianstad är en bytesplats för skogs- och slättbyggdens alster. Häraf följer, att varupriserna äro här vanligen högre än på de flesta andra orter. I anseende dertill, att staden helt och hållet omgifves af fästningsverk och flera byggnader användas för Kronans och stadens behof och staden har ett betydligt antal militäre och civile embets- och tjenstemän att inrymma, hafva äfvenledes fastigheter och hushyror stigit till en, särdeles i mindre städer, ovanlig höjd, ehuru många nya, större hus blifvit byggda under sednare åren.

Det till Länet hörande Lazarett och Kurhus är förlagdt inom staden; och då flera Regements-läkare, äfvensom Provincial-läkaren äro här boende saknas ej läkare-biträde. Som Läns-lazarettet blifvit grundadt genom enskildes bidrag och alla dylika donationer äro gjorda med uttryckliga vilkor, att endast landet egde rätt till läkarevården derstädes, egde staden, som förut ej velat bidraga till lazarettet, ej heller någon rätt att begagna det. Sistlidne år tillvägabringades dock den öfverenskommelse emellan staden och Lazarett-direktionen, att emot en viss årlig afgift af staden fick den ett visst antal frisängar på lazarettet, hvarigenom de sjuka inom staden, som behöfva läkarevård på lazarettet, nu kunna komma i åtnjutande af denna fördel.

Fattigförsörjningen inom staden sker genom fonder, som dertill äro donerade. En ny reglering är under handläggning för att ordna fattigförsörjningen i ett bättre skick, än som hittills varit.

Ordningen inom staden handhafves af Kommendanten och Borgmästaren, enligt gällande Lag och Författningar.

Skjutsningen bestrides af staden med biträde af angränsande byar.

En-

Enligt sistlidet års uppgift, funnos fartyg, stadens handlande tillhörige, af 129 $\frac{13}{300}$ dels lästetal.

Under sistlidne år funnos inom staden 153 mästare, 133 fabriks- och handtverks-gesäller samt 270 lärningar.

Fabriker äro: En klädesfabrik, 2 garfverier, 5 färgerier, 1 kammakeri, 2 tobaksfabriker, 2 urfabriker, 1 spegelfabrik och 1 tapet-tryckeri, hvilka lyda under Hall-Rätten. — Klädesfabriken har först vid slutet af sistlidne år hunnit blifva färdig, så att några resultat deraf ännu ej kunna uppgifvas.

De prohibitiva författningar och skrå-ordningar, hvilka äro ämnade att gifva stöd åt städernas näringar, synas snarare hafva motverkat än bistått dem. Erfarenheten har i långvariga tider lemnat härpå ett säkert bevis. Denna erfarenhet visar oss tydligen att stadsmanna-näringar och slöjder ej vunnit på nu gällande författningar.

Engelholm.

Stadens folkmängd uppgår till 601 mantalsskrifne och 271 skattefrie, eller 872 personer.

Stadens handel är ringa, likasom handtverkerier. Staden har derföre på landets kultur och näringar föga inflytande, liksom de gifva invånarne föga inkomst, så att större delen af handtverkare befinnas i mindre goda omständigheter.

På stadens *enskilda* bekostnad är likväl en Skola inrättad och underhålles.

I och för Fattigförsörjningen har ett Fattighus blifvit uppbyggt af medel, som Hans Majjt Konungen i Näder anslagit, hvarförutan Kongl. Majjt särskildt i Näder skänkt ett betydligare belopp, hvaraf räntan, ökad med årliga bidrag, af stadens invånare, användes till de fattigas underhåll.

Handtverks-personalen utgöres af 70 mästare, 39 gesäller och 42 lärningar.

Särskilde anstalter för sjukvården finnas icke, men läkare-biträde saknas ej. Den bestrides dels af Provincial-läkaren, dels af en af staden lönad Stadsläkare.

Cimbrißhamn.

Stadens folkmängd uppgår till 1,038 personer, af hvilka 394 äro skattefria.

Stadens näringar, handel och industri äro af ringa inflytande på den deromkring liggande landsbygden. En del spannmål uppköpes, men denna

handel inom staden aftager i samma mån, som spannmålshandeln öfvergått till fiskelägen i orten, der spannmålen upphandlas och hvarifrån den öfverföres sjövägen till Blekingska hamnarna, hvarest uppköparne finna afsättning. Handeln inom staden bedrifves af 8 handlande, biträdde af 10 handelsbetjenter.

Af Fabriks-inrättningar finnas inom stadens område: 3 färgerier, 3 läder-garfverier, 1 tegelbruk, 1 ur-fabrik och 1 tobaks-fabrik. Dessa fabriker sysselsätta 6 mästare och 26 gesäller, och tillverkningsvärdet uppgifves till 15,104 R:dr årligen.

Handtverkerierne förse staden och närmaste landsorten med sina arbeten. De idkas af 42 mästare, 22 gesäller och 50 lärlingar.

Sjöfarten idkas med 5 fartyg af öfver 10 lüsters drägtighet, tillhopa dragande 109 läster.

Några prohibitiva författningar till stadens fördel existera icke.

För folkbildningen finnes en Apologist-skola, med endast en lärare. Staden underhåller dessutom en Skola för fattiga barn, deri vexel-undervisning användes.

Någon särskild anstalt för sjukvården finnes ej, men eger staden af i orten boende läkare nödigt biträde.

Christianstads Lands-Kansli den 28 November 1839,

GEORG VON ROSEN.

J. N. BRÄKENHIELM.

O. BECKMANN.
